

Útěk příslušníků českobudějovického Gestapa

JAN CIGLBAUER

Hned v prvních dnech po osvobození v květnu 1945 se na území Československa usilovně pátralo po válečných zločincích, domácích zrádcích a jejich pomahačích. Nejhledanější skupinu tvořily osoby spojené s obávaným symbolem nacistické okupace – Tajnou státní policií neboli Gestapem. Jeho příslušníci se ale na rozdíl od většiny jiných provinilců na konec války připravovali několik měsíců dopředu, a tak se většině z nich podařilo ve zmatku revolučních květnových dní uprchnout. Jen menší část byla následně vypátrána, ať už na území ČSR, nebo v amerických zajateckých táborech, internačních střediscích a na dalších místech.

Venkovní služebnou Gestapa Budweis – České Budějovice prošlo během okupace prokazatelně 102 zaměstnanců včetně řidičů a sekretářek. Někteří z nich se objevili jen na pár týdnů, než byli přeloženi jinam, jiní zde vydrželi téměř po celou dobu její existence. To se týkalo především těch, kteří byli přímo z jižních Čech, a dobře tak znali místní prostředí a ovládali český jazyk (řada z nich pocházela ze smíšených česko-německých manželství, v ojedinělých případech se dokonce oba jejich rodiče před válkou hlásili k české národnosti).¹

V čele služebny se vystřídali čtyři velitelé včetně velitele Einsatzkomanda, předchůdce Gestapa, Karla-Heinze Stossberga², v březnu 1939, který budějovickou služebnou v prvních týdnech okupace vybudoval. Pod

jeho velením vznikla základní struktura jednotlivých referátů a oddělení a byly založeny kartotéky sledovaných, vyšetřovaných a zadržených osob a také kartotéky spolupracovníků. V té době také služebna získala první zkušenosti s většími akcemi a zásahy tajné policie. Dne 16. března 1939 například proběhla celoprotektorátní akce (některými badateli označovaná jako Aktion Gitter), v jejímž rámci bylo na Českobudějovicku zatčeno 343 osob – politicky aktivních komunistů, židovských a politických emigrantů z Říše, údajných zednářů apod. Zatýkáním bylo tehdy pověřeno české četnictvo, které disponovalo seznamy „politicky závadných osob“. Značná část zadržených musela být propuštěna, protože vysoký počet zatčených překvapil samotné gestapáky.

Druhým velitelem byl Hubert Ziemer³ (1939–1941). Za jeho éry se služebna značně rozrostla a v budějovickém okrese byla zlikvidována většina regionálních buněk celoprotektorátních odbojových organizací – Obrany národa a Petičního výboru Věrní zůstaneme (v Českých Budějovicích pod názvem Národní odboj).

Třetím velitelem úřadovny se stal Adolf Fuchs⁴ (1941–1943), dosazený z pražské služebny. Do doby jeho působení spadá i tragické období tzv. heydrichiády. Fuchs byl vůbec nejobávanějším a nejkrutějším zdejším velitelem. Neznal slitování ani s vlastními zaměstnanci a příslušníky z jiných služeben; přezdívalo se mu „Krvavý pes z Budějovic“. Krátce po atentátu na Reinharda Heydricha bylo 30. května 1942 na jeho svévolný rozkaz přímo ve sklepě budějovické

- 1 NIKRMAJER, Leoš: Gestapo v Českých Budějovicích. In: *Jihočeský sborník historický*, 2011, sv. 80. Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, České Budějovice 2011, s. 130–159.
- 2 Narozen 22. 7. 1908 v Dortmundu. Od roku 1936 velel služebně Gestapa v Magdeburgu, od začátku roku 1939 v Karlových Varech připravoval Einsatzkommando pro březnovou akci v Budějovicích. Později působil na Gestapu v Posenu a Breslau. Dne 6. 5. 1945 údajně spáchal sebevraždu v Roudnici nad Labem. *Bundesarchiv Ludwigsburg*, B162/9633, s. 54.
- 3 Narozen 21. 1. 1909. Na konci války velel Gestapu v Liberci. NIKRMAJER, Leoš: *Gestapo v Českých Budějovicích*, s. 130–159.
- 4 Narozen 8. 2. 1909. Dne 15. 12. 1943 byl přeložen k pražskému Gestapu, kde působil až do konce války. Tamtéž.

Zaměstnanci českobudějovické služebny Gestapa v době působení velitele Huberta Ziemera

Foto: SOA Třeboň

služebny zastřeleno šest mužů zadržených pro schvalování atentátu.⁵ Za své „zásluhy“ se Fuchs v roce 1943 vrátil k pražskému Gestapu. Posledním velitelem budějovické služebny se stal Hans Mohrbeck⁶ a právě pod jeho taktovkou došlo v květnu 1945 k útěku jejích zaměstnanců.

Počet osob, které českobudějovická služebna Gestapa od března 1939 do května 1945 zadržela, je odhadován na 1500. Svaz bojovníků za svobodu po válce uváděl 1934 zatčených v okrese České Budějovice, ale do tohoto čísla bylo započítáno i 917 židovských občanů, kteří byli 18. dubna 1942 odvezeni z Českých Budějovic transportem

„Akb“ do terezínského ghetta.⁷ Místní služebna ale často zasahovala i nad rámec vlastní působnosti do obvodů služeben sousedních – klatovské, tábořské a jihlavské. Osudy zadržených byly různé. Někteří byli po několika-denní nebo několikatydenní vazbě a výsleších propuštěni, jiní předáni zvláštním soudům nebo bez soudu odesláni do koncentračních táborů. Cesta jiných naopak vedla rovnou na popraviště. Z okresu České Budějovice pocházelo minimálně 200 osob,⁸ které byly zadrženy z politických důvodů, a buď skončily na popravišti, nebo nepřežily uvěznění v koncentračních táborech.

Samotná služebna se několikrát stěhovala. V březnu 1939 se gestapáci usadili v Rechtsově vile v Doudlebské (dnes Dukelské) ulici vedle budovy Jihočeského muzea. Vila byla zabavena židovskému majiteli. S rozrůstající se agendou ale přestal tento objekt brzy vyhovovat, a tak se již 14. srpna 1939 služebna přestěhovala do větší budovy na rohu Lannovy třídy a Štítného ulice, zabavené židovskému majiteli papíren Rudolfu Gellertovi. Rechtsova vila byla postoupena služebně Říšské bezpečnostní služby – Sicherheitsdienst (SD). Na Lannově třídě (od roku 1942 třída Reinharda Heydricha) Gestapo vydrželo po většinu doby

5 Pět mužů pocházelo z Týna nad Vltavou a udal je místní velmi aktivní kolaborant a konfident Emil Pisinger, šestý muž byl z Vodňan.

6 Narozen 26. 6. 1900 v Klein Flottbeku (dnes součást Hamburku). NIKRMAJER, Leoš: *Gestapo v Českých Budějovicích*, s. 130–159.

7 JÍLOVCOVÁ, Ludmila: *Politická vězni v jižních Čechách na okrese České Budějovice*. Diplomová práce. Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích 1977.

8 Tamtéž.

okupace. V suterénu budovy bylo zřízeno šest cel samovazby. Pokud bylo třeba, zatčení byli někdy na noc uzamčeni i v podkroví. Kromě toho měla služebna k dispozici i celé první patro policejní věznice v Justičním paláci na Linecké třídě. Gestapo využívalo osmnáct cel samovazby, osm cel společné vazby a kancelář. Správcem této „gestapácké věznice“ byl nejprve Georg Hofhansl⁹, od roku 1943 pak Jakub Koklar¹⁰, který proslul svou brutalitou. Výslechy zadržených se často odbyvaly přímo ve věznici, a to za použití mučení. K tomu byli zváni i někteří dozorcí. Násilí vůči vyšetřovaným používala většina vyšetřujících příslušníků Gestapa, přičemž každý z nich měl své „oblíbené“ metody a pomůcky – tupou šavli, obušek, gumovou hadici, rákosku, boxer atd.¹¹

Začátek konce

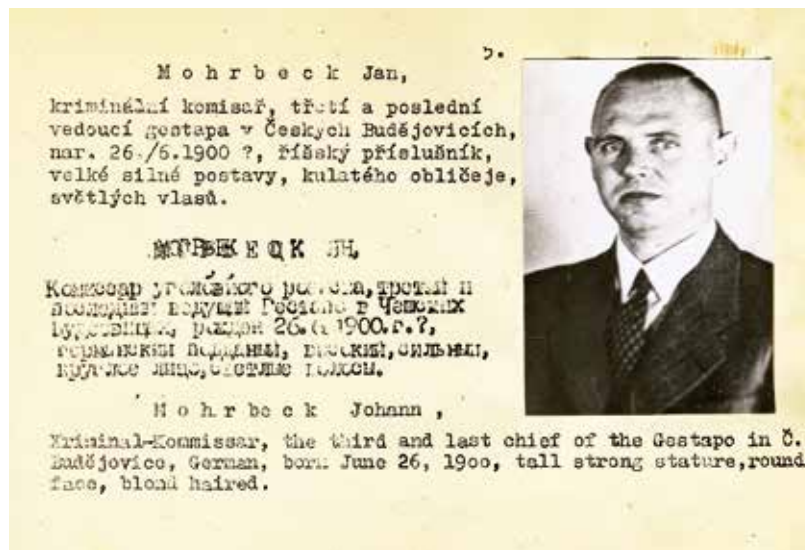
Od 1. ledna 1945 bylo Gestapo na základě rozkazu velitele bezpečnostní policie a SD v Praze z 21. prosince 1944 sloučeno s německou kriminální policií (Kripo). Označení Geheime Staatspolizei, Tajná státní policie, se oficiálně přestalo užívat a budějovická služebna byla označena jako Der Kommandeur der Sicherheitspolizei in Prag, Aussenstelle Budweis (Velitelství bezpečnostní policie v Praze, pobočka Budějovice).¹² Tehdejším velitelem německé kriminální policie v Českých Budějovicích byl policejní inspektor Hennig. Po nastěhování jeho úřadu do

budovy na Lannově třídě docházelo mezi ním a některými nejagilnějšími příslušníky Gestapa k hádkám, protože Hennig od začátku roku veřejně mluvil o prohrané válce a Hitlera prý označoval za strůjce neštěstí německého národa.¹³

Na konec války se budějovické Gestapo začalo připravovat již od podzimu 1944, kdy velitel služebny Hans Mohrbeck poslal vedoucího kartotéky Otto Farku¹⁴ na dvoudenní školení v tajném písmu a předávání zpráv pomocí hesel v rozhlase pro případ, že by došlo k přerušení telefonního a dálkopisného spojení.

Zašifrované zprávy měly být oznámeny rozhlasem po zaznění vojen-

ského pochodu Egerlandermarsch. Pro tento účel obdržela budějovická služebna kódové označení 24ab. Na přelomu ledna a února 1945 byly skartovány méně důležité spisy.¹⁵ Od začátku roku byla zabezpečována i samotná budova na Lannově třídě. Do mříží hlavního a zadního vchodu byl zaveden elektrický proud a ze dvora byla opatřena ostnatým drátem a zazděnými střepy. Mohrbeck si vyžádal dodání pečotních zbraní včetně lehkých kulometů a granátů a také vojenskou výstroj a uniformy německé Luftwaffe.¹⁶ Tato opatření ale vzala brzy za své. Ve dnech 23. a 24. března 1945 totiž americké letectvo provedlo nálety na budějo-

Poválečný zatykač na posledního velitele českobudějovické služebny Gestapa Hanse Mohrbecka
Foto: SOA Třeboň

- 9 Ve službách Gestapa působil od roku 1939. Později byl přeložen ke Gestapu v Praze, kde se údajně v květnu 1945 zastřelil. *Státní oblastní archiv* (dále jen SOA) Třeboň, f. Mimořádný lidový soud (dále jen MLS) České Budějovice, sp. zn. LS 72/47 Jakub Koklar, Protokol sepsaný s Jakubem Koklarem 16. 2. 1946, l. 202.
- 10 Narodil se 21. 7. 1902 v Homolích u Českých Budějovic, vyučený zámečník. Jako dozorce byl ve věznici Gestapa zaměstnán od roku 1940.
- 11 NIKRMAJER, Leoš: *Gestapo v Českých Budějovicích*, s. 130–159.
- 12 Tamtéž.
- 13 SOA Třeboň, f. MLS České Budějovice, sp. zn. LS 117/47 Otto Richter, Zápis o výpovědi Otto Richtera, 2. 1. 1947, l. 399–406.
- 14 Narodil se 5. 10. 1903, na Gestapu působil jako vedoucí spisovny, kartotéky a také jako fotograf.
- 15 Na tom se shodla většina dopadených gestapáků, ale podle výpovědi Franze Jiskry (viz dále) byla značná část písemného materiálu zničena již v listopadu 1944.
- 16 PECHA, Miloslav – VONDRA, Václav: *Českobudějovicko v době nacistické okupace a osvobození 1939–1945*. Vlastním nákladem, České Budějovice 2004, s. 210–214.

vické nákladové nádraží a přilehlou průmyslovou oblast. Především při druhém náletu byla těžce poškozena i civilní zástavba, včetně vnitřního města a prostoru Lannovy třídy.¹⁷ Zasažena byla i budova Gestapa, jejíž trosky pohřbily kriminálního asistenta Ernsta Wassersteinera¹⁸, a také věznice Gestapa v Justičním paláci, kde zahynulo několik vězňů. V budově na Lannově třídě byla zničena i dodaná výzbroj, ale zachránila se většina písemností a archiv. Tyto materiály se totiž při každém leteckém poplachu odnášely do sklepa, který byl upraven jako protiletecký kryt.¹⁹

Nové prostory pro služebnu byly nalezeny ve vile na Linecké (dnes Lidické) třídě, kterou si v roce 1911 nechal vystavět majitel známé místní tužkárný, továrník Franz von Hardtmuth. Do vily se Gestapo s kriminální policií přestěhovalo koncem března 1945 a příslušník Allgemeine-SS Otto Jahn²⁰, který se živil dodáváním nábytku a dalších potřeb do koncentračního tábora Mauthausen, ihned vybavil Mohrbeckovu novou kancelář luxusním nábytkem.²¹ Do vily byly ze sklepa zničené budovy na Lannově třídě převezeny bedny s písemnostmi. Část spisů pracovníci Gestapa rovnou skartovali v Gellerově papírně, vybrané nejdůležitější dokumenty odvezli do Prahy. V bývalém sídle továrníka Hardtmutha byly také ukryty bedny s pozůstatky 130 vězňů z koncentračního tábora, jejichž těla byla nalezena podél trati po průjezdu transportu z evakuované Osvětimi do Mauthausenu 25. ledna 1945 a zpopelněna v budějovickém krematoriu. Transport se druhý den

Hardtmuthova vila, poslední sídlo českobudějovického Gestapa

Foto: autor

vracel zpět kvůli přeplněnosti tábora Mauthausen. Opět zastavil na budějovickém nádraží kvůli vyložení dalších bezvládných těl. Několik vězňů ještě jevilo známky života a příslušníci Gestapa je postříleli. Jednoho uprchlého vězně po dopadení zastřelil ve sklepě budovy na Lannově třídě gestapák Silkenstedt.²²

Ještě koncem března 1945 provedli příslušníci Gestapa větší razii v Třeboni, kde zatkli osm osob, které se pokusily vytvořit ilegální skupinu. V dubnu docházelo k zatýkání už jen sporadicky, zadrženi většinou ani nebyli vyslýcháni, protože služebna se připravovala na neodvratný konec války. Od ledna do května 1945 Gestapo na českobudějovickém okrese zatkl 27 osob (nepočítaje v to treboň-

skou akci). Během dubna byli dokonce někteří zadrženi, proti kterým nebylo vůbec zahájeno vyšetřování, propuštění, a tak začátkem května 1945 zůstávalo v budějovické věznici Gestapa posledních šest politických vězňů. Přesto ještě 4. května 1945 údajně kriminální tajemník Ludwig Weid²³ vyšetřoval jistého číšníka v hotelu Zvon.²⁴

Zametání stop

Začátkem dubna 1945 byly Gestapu dodány nové pěchotní zbraně a polní uniformy. Příslušníci budějovické služby obdrželi vojenské knížky Waf-fen-SS a po celý měsíc docházeli na pěchotní a střelecký výcvik pořádaný na vojenském cvičišti Čtyři Dvory na

17 ZABRANSKÝ, Jiří - ŠILHA, Jiří: *Cíl České Budějovice*. Jihočeské muzeum, České Budějovice 2006.

18 Narozen 18. 6. 1913.

19 SOA Třeboň, f. MLS České Budějovice, sp. zn. vsLS 77/47 Johann Wesselak, Zápis o výpovědi Jana Wesseláka, 26. 8. 1946, l. 12-15.

20 Narozen 18. 7. 1903 v bavorském Weisenstadtu, 3. 4. 1947 byl v Českých Budějovicích odsouzen k trestu smrti a popraven.

21 SOA Třeboň, f. MLS České Budějovice, sp. zn. LS 205/47 Otto Jahn, Odůvodnění rozsudku mimořádného lidového soudu, 3. 4. 1947, l. 204-207.

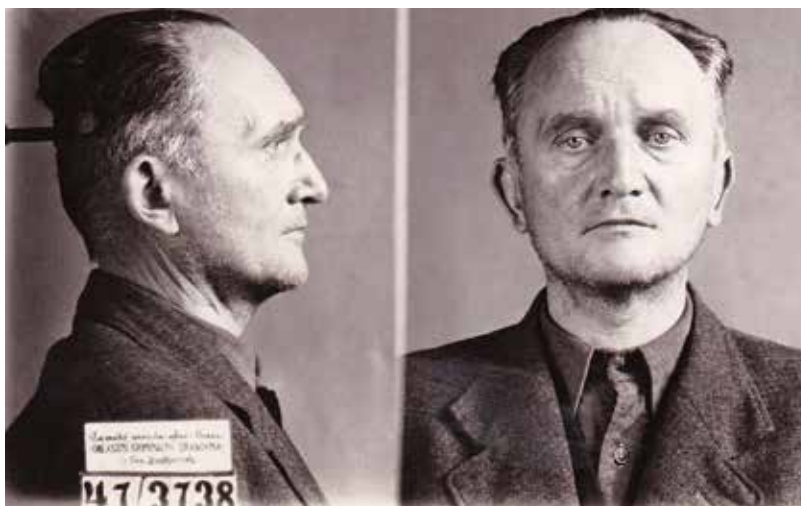
22 *Státní okresní archiv* (dále jen SOkA) České Budějovice, f. ONV České Budějovice, Hlášení místní stanice SNB České Budějovice o nacistických zvěrstvech, 22. 10. 1945.

23 Narozen 24. 9. 1909.

24 SOA Třeboň, f. MLS Č. Budějovice, sp. zn. vsLS 187/47 Ludwig Weid, Výslech svědka Otto Richtera, 3. 4. 1947, l. 53-54.

okraji Českých Budějovic. Cvičiště a střelnice zde byly zřízeny už za Rakouska-Uherska a během okupace tady vznikl cvičný zákopový systém. Podle plánu se měli příslušníci Gestapa po přiblížení fronty připojit k bojovým jednotkám a účastnit se obranných bojů proti Rudé armádě.²⁵ Zároveň zřejmě 10. dubna 1945 obdržela služebna instrukce z pražského ústředí, aby byli rodinní příslušníci zaměstnanců evakuováni z protektorátu na území Říše. Velitel Mohrbeck hledal vhodné místo pro jejich ubytování, a proto poslal své zaměstnance prověřit několik míst v pohraničí. Například kriminální asistent Otto Richter²⁶ byl vyslán vyjednat ubytování rodin do Vimperka, ale vrátil se odtamtud s nepořízenou.

Vimperk už byl přeplněn německými uprchlíky z východních oblastí, tzv. národními hosty. Nakonec se Mohrbeckovi a jeho zástupci Weidovi 14. dubna 1945 podařilo osobně vyjednat ubytování rodinných příslušníků v budově schwarzenberské lesní správy v šumavském Záhvozdí (Hinrich), kam byly rodiny skutečně před 20. dubnem 1945 odvezeny. Na Šumavu tehdy ale nešli jen ženy a děti. Doprovázeli je kriminální asistent Maxmilian Zahorka,²⁷ který byl v roce 1943 z budějovické služebny přeložen do Prahy a začátkem roku 1945 zařazen do bojových formací Waffen-SS. Na jaře 1945 byl raněn v bojích s Rudou armádou na Moravě a dopraven zpět do Budějovic. Po evakuaci gestapáckých rodin do Záhvozdí tam již zůstal. Jak později vypověděl Otto Richter, evakuace rodinných příslušníků měla negativní morální dopad: *Příkaz pražského ústředí k evakuaci utvrdil všechny*

Otto Richter po dopadení

Foto: SOA Třeboň

příslušníky gestapa v tom, že jest všechno ztraceno. Většina z nás věřila ještě začátkem dubna 1945 ve vítězství těch zázračných nových zbraní, o kterých se německý tisk denně rozepisoval.²⁸ Až do vypuknutí povstání někteří gestapáci své rodiny v Záhvozdí navštěvovali. Například Richter se z takové návštěvy vrátil do Českých Budějovic ráno 5. května 1945.

Na přelomu dubna a května byly na dvoře Hardtmuthovy vily páleny zbylé písemné materiály, které ještě na služebně zůstaly, včetně písemností Kripa. Tuto likvidaci dostal na starost dozorce Hans Hampl²⁹, který k tomu účelu přivedl několik vězňů. Zároveň v posledních dubnových dnech gestapáci Jakob Wollner a Franz Jiskra odvezli v menších bednách zmíněný popel koncentračnických vězňů a z poloviny ho vysypali do rozvodněné řeky Malše u Roudného a z poloviny do Vltavy u Hluboké.

V téže době přišla z Prahy dálnopisem výzva, aby jednotliví referenti sdělili přímo do Malé pevnosti Terezín jména vězňů, kteří mají být zastřeleni. Této možnosti údajně využil pouze Ludwig Weid a nahlásil do Terezína jména 4–5 osob.³⁰ Zda byly skutečně zastřeleny, není potvrzeno.

V prvních květnových dnech Mohrbeck a Weid vymysleli plán útěku zaměstnanců služebny, který měl směřovat do šumavské Šenavy nebo Goldberku, kam také Mohrbeck nechal předem dopravit krabice s masovými konzervami získanými bez potravinových lístků od budějovické firmy Šolín (gestapáci byli v přátelském styku s majitelkou podniku) a lihoviny. Pravděpodobně 3. května 1945 rozdál Mohrbeck svým podřízeným osobní průkazy, tzv. kenkarty, s civilními fotografiemi a potřebnými razítky, ale s nevyplněnými osobními údaji. Falešná osobní data

25 Tamtéž, sp. zn. LS 74/47 Jakub Wollner, Zápis o výpovědi Jakuba Wollnera, 12. 8. 1946, l. 71–73.

26 Narozen 6. 5. 1899 v Praze, před válkou pracoval jako obchodní zástupce švýcarské firmy Maggi, do služeb budějovického Gestapa vstoupil v dubnu 1939 nejprve jako tlumočnick. Dne 11. 4. 1947 byl v Českých Budějovicích odsouzen k trestu smrti a popraven.

27 Narozen 2. 3. 1902 v Českých Budějovicích. SOA Třeboň, f. MLS České Budějovice, sp. zn. vsLS 192/47 Maxmilian Zahorka, Protokol o výslechu svědka Otto Richtera, 3. 4. 1947, l. 21.

28 Tamtéž, sp. zn. LS 117/47 Otto Richter, Zápis o výpovědi Otto Richtera, 2. 1. 1947, l. 399–406.

29 Narozen 5. 12. 1891 ve Vyšším Brodě. Na budějovickém Gestapu působil také jako úřední sluha.

30 SOA Třeboň, f. MLS České Budějovice, sp. zn. vsLS 187/47 Ludwig Weid, Výslech svědka Otto Richtera, 3. 4. 1947, l. 53–54.

si měli jednotlivci doplnit sami. Kenkarty dodal vedoucí Kripa komisař Hennig, ale pro Mohrbecka a Weida přišly falešné doklady pravděpodobně z Prahy. Zároveň byly z kartoték budějovického ohlašovacího úřadu odstraněny všechny záznamy o příslušnících Gestapa. Falešné průkazy ale neobdrželi zdaleka všichni, například řidiči a dozorcí věznic žádné nedostali.³¹

Příprava na cestu

V sobotu 5. května 1945 ráno proběhla na budějovické služebně pravidelná pracovní porada.³² Teprve když se přítomní z rozhlasu dozvěděli o vypuknutí Pražského povstání, Mohrbeck dálnopisem požádal pražské ústředí o instrukce. Ty nařizovaly chovat se defenzivně a nezavdat vzbouřencům podnět k útoku. I když údajně pozdější dálnopis nařizoval setrvat na místě a případně služebnu bránit, Mohrbeck se rozhodl se svými zaměstnanci opustit město. Řidič Hans Wesselak³³ odešel po ranní poradě do svého bytu v Rožnově čp. 223, kam mu byl v 11 hodin doručen písemný jízdní příkaz k cestě do Břeží u Týna nad Vltavou. Na místo odjel s vrchním kriminálním asistentem Willim Steinmannem³⁴. V hospodářském dvoře v Břeží naložili poražené a zpracované prase o váze asi 100 kg. Po návratu do Českých Budějovic Wesselak ještě nevěděl, že se Mohrbeck rozhodl se služebnou odjet z města, a proto ve 13.30 hod.

Dav českých občanů se 5. května 1945 dopoledne shromáždil před sídlem českobudějovického Gestapa v Hardtmuthově vile Foto: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích

odjel na kole domů. O hodinu později mu přišel protektorátní strážník vyřídit Mohrbeckův rozkaz, aby se vrátil zpátky, což učinil, a rovněž se účastnil příprav k odjezdu.³⁵

Šéf Kripa Hennig poslal odpoledne Steinmanna s řidičem Gestapa Franzem Rothmeierem³⁶ do nedalekého měšťanského pivovaru na Linecké třídě zabavit malý nákladní automobil. Předání vozu bylo údajně předem dohodnuto s tehdejšími německými správci pivovaru Leopoldem Schweighoferem³⁷. Na místo odešel Steinmann ozbrojen pistolí a samopalem, ale v pivovaru zjistil, že nákladní vůz je v uzamčené garáži. V areálu

našel jen domovníka se ženou, kteří ale klíče neměli. Nakonec tedy zámek prostě urazil. Následně došlo k ostré hádce mezi ním a nervózním řidičem Rothmeierem. Vůz měl totiž pohon na svítlypn a Rothmeierovi se ho nedařilo nastartovat. Steinmann na něj začal křičet, že měl říct dřív, že neumí řídit, že by si býval s sebou vzal jiného řidiče. Uražený Rothmeier se chystal odejít, ale Steinmann mu pohrozil zbraní. Nakonec se přece jen Rothmeierovi podařilo nastartovat a odjet s vozem do Hardtmuthovy vily.³⁸

Za správcem věznic Gestapa Jakubem Koklarem přišel kolem poledne

31 Tamtéž, sp. zn. LS 117/47 Otto Richter, Zápis o výpovědi Otto Richtera, 2. 1. 1947, l. 399–406.

32 Každou sobotu ráno se museli dostavit všichni zaměstnanci služebny. Ti, kteří měli mít ten den volno, mohli domů odejít až po poradě.

33 Narodil se 19. 12. 1892 v Českém Krumlově. Vyučený kolář, před válkou se živil jako soukromý autodopravce. Jako řidič byl v budějovického Gestapa zaměstnán od května 1941.

34 Narodil se 27. 6. 1909 v německém Kasselu. Vyučený drogist, u Gestapa pracoval již od roku 1934. V budějovické pobočce působil nejdříve jako vedoucí židovského referátu. Dne 17. 4. 1947 byl v Českých Budějovicích odsouzen k trestu smrti a popraven.

35 SOA Třeboň, f. MLS České Budějovice, sp. zn. vsLS 77/47 Johann Wesselak, Zápis o výpovědi Jana Wesseláka, 26. 8. 1946, l. 12–15.

36 Narodil se 18. 2. 1902 ve Vimperku.

37 Narodil se 1. 5. 1873 v Českých Budějovicích, byl spoluzakladatelem několika německých spolků ve městě. V čele právozárečných měšťanů stál již v letech 1900–1904. Správcem měšťanského pivovaru byl jmenován v březnu 1939. Dne 11. 5. 1945 jej předal čs. správě. Během léta 1945 údajně zemřel v internačním táboře pro Němce v Hluboké-Zámostí.

38 SOA Třeboň, f. MLS České Budějovice, sp. zn. vsLS 198/47 František Rothmeier, Úřední záznam výpovědi Františka Rothmeiera, 9. 8. 1945, l. 4. Tamtéž, sp. zn. LS 78/47 Willi Steinmann, Zápis o výpovědi Williho Steinmanna, 28. 6. 1946, l. 54–58.

Vzácný snímek českých občanů hrožících zaměstnancům Gestapa v Hardtmuthově vile, dopoledne 5. května 1945
Foto: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích

posel (údajně jakýsi dozorce z Banátu) a vyřídil mu rozkaz od Weida, aby propustil všechny zbývající politické vězně a se zaměstnanci odešel na služebnu. Koklar je tedy propustil (bylo jich šest) a pak spolu s kriminálními asistenty Otto Richterem, Rudolfem Kastnerem³⁹ a dozorcem Adalbertem Tondlem⁴⁰ odešli k nedaleké Hardtmuthově vile. Kolem ní se už ale tvořily hloučky českých občanů a stále jich přibývalo. V zahradě vily stálo několik gestapáků se zbraněmi v ruce, ale k žádnému střetu nedošlo. Nově příchozí zaměstnanci museli ihned pomáhat s nakládáním zbraní, konzerv, bedniček a kufrů s osobními věcmi do připravených vozidel.⁴¹ Do

nákladního automobilu, uloupeného v měšťanském pivovaru, naložili motocykl, jízdní kolo, potraviny, kulomet s náboji a dva barely benzínu. Velkou zásobu 5 000 litrů benzínu, která byla údajně v držení Gestapa, nebylo možné odvézt, a byla proto již před 5. květnem 1945 uschována na několika místech ve městě.⁴²

Útěk začíná

Dne 5. května 1945 asi v 17 hodin dal konečně Mohrbeck pokyn k odjezdu. Kolonu vozidel pravděpodobně tvořilo pět osobních a jeden nákladní automobil, Mohrbeck a kriminální asistenti Hans Wittner⁴³ a Josef Neu-

bauer⁴⁴ jeli na motocyklech.⁴⁵ Hans Wesselak řídil osobní vůz značky Mercedes, ve kterém dále jeli policejní inspektor Hennig, kriminální tajemník Kluge a sekretářka Kripa Jozová. Jeden z dalších automobilů řídil tajemník Weid, s ním jel Steinmann a pravděpodobně i někdo další. Posádky ostatních vozů neznáme. Nákladní vůz řídil Rothmeier. Kolona bez problému projela kolem areálu tužkáren Koh-i-noor, za ním překonala most přes Vltavu a pokračovala přes Litvínovice, Planou, Homole, Nové Homole, dvůr Koroseky a Vrábče. Prchající se pravděpodobně chtěli vyhnout městečku Křemže, kde hrozil střet s českými revolucionáři, kteří se snažili odzbrojovat procházející německé vojáky, a silnice tam byla ucpána dalšími kolonami německé armády. Před Mříčí proto odbočili doprava na vedlejší cestu přes Chlumeček. Tam nastaly komplikace, když byli zastaveni povstaleckou hlídkou. Brzy se ale Mohrbeckovi s Weidem podařilo vyjednat průjezd. Hlavní roli zřejmě sehrála převaha jak co do počtu mužů, tak výzbroje.⁴⁶ Kolona pokračovala do Brloha, kde odbočila přímo na jih, a u Rychtářova překonala protektorátní hranici a vjela do německojazyčné oblasti. Výpovědi jednotlivých příslušníků Gestapa se rozcházejí v tom, jak strávili noc z 5. na 6. května 1945. Nejpravděpodobnější je verze, že krátce přespali přímo ve vozech ve Chvalšínách (Kalsching).⁴⁷ Mohrbeck tam údajně odevzdal všechnu výzbroj, kterou vezli,

39 Narozen 21. 3. 1914.

40 Narozen 1. 4. 1907.

41 SOA Třeboň, f. MLS České Budějovice, sp. zn. LS 72/47 Jakub Koklar, Protokol o výpovědi Jakuba Koklára, 16. 2. 1946, l. 202–214.

42 Tamtéž, sp. zn. vsLS 77/47 Johann Wesselak, Zápis o výpovědi Jana Wesseláka, 26. 8. 1946, l. 12–15.

43 Narozen 4. 2. 1911 v Plané u Českých Budějovic.

44 Narozen 1. 3. 1913.

45 Podle jiné verze kolonu tvořilo šest osobních automobilů a dva nákladní. SOA Třeboň, f. MLS České Budějovice, sp. zn. LS 117/47 Otto Richter, Zápis o výpovědi Otto Richtera, 2. 1. 1947, l. 399–406.

46 Nedaleko odtud na hlavní silnici u Lhotky byl toho dne zastřelen 63letý Matěj Skorunka, který se pokusil zastavit jakési auto. Pokud ale gestapáci jeli skutečně přes Chlumeček, pravděpodobně neměli s touto událostí nic společného. SOkA Český Krumlov, f. Archiv obce Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927–1952, s. 345.

47 SOA Třeboň, f. MLS České Budějovice, sp. zn. vsLS 77/47 Johann Wesselak, Zápis o výpovědi Jana Wesseláka, 26. 8. 1946, l. 12–15. Podle Steinmanna vůbec nespali a jeli celou noc. Tamtéž, sp. zn. LS 78/47 Willi Steinmann, Zápis o výpovědi Williho Steinmanna, 28. 6. 1946,

místní jednotce Volkssturmu. Ráno 6. května 1945 pokračovala kolona přes Boletice (Polletitz) a Polnou (Stein). Výpovědi se opět rozcházejí v tom, kde byla vlastně jejich cílová stanice. Richter a Steinmann tvrdili, že kolona dorazila do Starého Špičáku (Spitzenberg). Koklar, Wollner a především Wesselak, který jako řidič celou cestu popsal nejpodrobněji, se shodli na tom, že dojeli do Zlaté (Goldberg). Tato dnes již neexistující vesnice se nacházela vzdušnou čarou 7,5 km severovýchodně od Záhvozdí. Gestapáci se tam ubytovali v několika chalupách a u místního starosty se falešnými legitimacemi nahlásili kvůli odběru potravinových lístků.⁴⁸

Ráno 7. května 1945 vyslal Mohrbeck Wittnera do hájovny v Záhvozdí obhlédnout situaci. Ten se vrátil s nepříznivou zprávou – od rána už byli v obci Američané, kteří hájovnu obsadili, a dokonce zjistili, že tam jsou rodiny gestapáků. Vyhrožují prý, že zastřelí každého gestapáka, který jim padne do rukou. Mohrbeck se nějakým způsobem (pravděpodobně telefonicky) dozvěděl, že vojenský velitel Českých Budějovic generál

Runge mezitím vyhlásil ve městě stanné právo a že se tam situace uklidnila. Zvažoval tedy návrat do města a vyslal Richtera s řidičem Wesselakem a dozorcem Tondlem, aby to prověřili. Ti skutečně do Budějovic dojeli a vyhledali velitele německého četnictva hejtmana Langhamera (údajně také posádkového velitele), který ale návrat nedoporučil, protože se prý každou chvíli očekává příchod amerického vojska.⁴⁹ Večer se Richter s Wesselakem vrátili do Zlaté a informovali Mohrbecka. Tondl zůstal ve svém bytě v Homolích, po několika dnech uprchl do Českých Velenic a nakonec se sám přihlásil americkým vojákům ve Freistadtu.

Mohrbeck se rozhodl služebnu definitivně rozpustit. V úterý ráno 8. května 1945 se měli všichni sejít na kraji lesa u Zlaté, kde také zůstaly zaparkované automobily.⁵⁰ Na tomto setkání rozdál každému 500 říšských marek a podáním ruky se se svými zaměstnanci rozloučil.⁵¹ Dál měl každý pokračovat na vlastní pěst. Tato částka jen zčásti pokrývala plat za tři poslední měsíce, za které úředníci ještě nedostali zaplacen. Vzhledem

k tomu, že do Zlaté neodjeli úplně všichni a že pravděpodobně zmizeli i někteří další, zůstaly Mohrbeckovi v rukou nemalé peníze, jak naznačuje i výpověď kriminálního asistenta Jiskry: *Mohrbeck do krajnosti využíval svého služebního postavení ku svému prospěchu a obohacování se, a sice na úkor zatčených osob, kterým nechal zabavit veškerý majetek, a z tohoto nejlepší a nejcennější věci si ponechal, ačkoli podle předpisu měl být tento majetek předán německému majetkovému úřadu v Praze. Tímto svým jednáním dosáhl Mohrbeck obrovského majetku. Svoje zaměstnance okradl při útěku o tři měsíční výplaty a přisvojil si i veškeré pokladny služebny gestapa asi v hodnotě 50 000 RM. Mohrbeck měl při svém útěku několik falešných dokladů, z nichž jeden zněl na jméno Theodor Storm. Pokud jest mi známo, nalézá se Mohrbeck dosud na svobodě a zdržuje se v Anglickém [okupačním] pásmu [Německa], jelikož ovládá dostatečně anglický jazyk. Pocházel z Hamburku, byl za první války námořní důstojník, po válce sloužil jako řadový důstojník u policie v Hamburku a po zřízení Protektorátu byl dosazen na zdejší území jako příslušník gestapa.*⁵² Mohrbeckův zástupce Ludwig Weid měl údajně falešné doklady na jméno Maiworm.

Každý na vlastní pěst

Sám Mohrbeck pravděpodobně rodinu neubytoval s ostatními v Záhvozdí, ale v Perneku, kam za ní 8. května 1945 odjel jedním z osobních automobilů. Někteří příslušníci Gestapa a Kripa riskovali a vydali se ze Zlaté pro své rodiny do Záhvozdí. Wollner pro rodinu dojel s koňským povozem a odvezl ji nejdříve zpět do

Trasa útěku českobudějovického Gestapa (zakreslil autor)

Foto: archiv autora

l. 54–58. Podle Richtera přenocovali v Boleticích. Tamtéž, sp. zn. LS 117/47 Otto Richter, Zápis o výpovědi Otto Richtera, 2. 1. 1947, l. 399–406.

48 Tamtéž, sp. zn. LS 78/47 Willi Steinmann, Zápis o výpovědi Williho Steinmanna, 28. 6. 1946, l. 54–58.

49 Ve skutečnosti vstoupila do města (ve směru od Rudolfova) 9. 5. 1945 kolem 17.30 hod. Rudá armáda.

50 SOA Třeboň, f. MLS České Budějovice, sp. zn. LS 117/47 Otto Richter, Zápis o výpovědi Otto Richtera, 2. 1. 1947, l. 399–406.

51 Podle některých výpovědí už sám Mohrbeck na toto setkání nepřišel.

52 SOA Třeboň, f. MLS České Budějovice, sp. zn. vsLS 191/47 Hans Mohrbeck, Protokol o výslechu svědka Františka Jiskry, 2. 4. 1947, l. 34.

Zlaté. Někteří další se do Záhvozdí vydali pěšky. Wesselak měl rodinu ubytovanou v Českém Krumlově u své švagrové a odjel za ní osobním vozem ze Zlaté 9. května 1945. Dne 31. května 1945 ho tam zatkla česká policie.⁵³ Steinmann byl v poněkud komplikovanější situaci, protože si při odjezdu z Budějovic zapomněl v Hardtmuthově vile své falešné doklady. Nicméně i jemu se podařilo pěšky dojít do Záhvozdí a s rodinou se přesunout do Horní Plané. Odtud se nakonec dostali až do jeho rodiště v německém Kasselu, kde ho však 30. srpna 1945 zatkli Američané.⁵⁴ Skupinka dozorců a řidičů Gestapa – Jakub Koklar, Jakub Wollner, Thomas Janda, Franz Rothmeier, Bauer, Josef Dobner, Josef Neubauer a kriminální asistent Franz Lifka – se rozhodla dojít do Horní Plané a požádat americkou správu o propustky k přechodu do rakouského Eigenu. Propustky po několika dnech skutečně získali a vrátili se zpět do Zlaté. Tam naložili zavazadla svých rodin na pivovarský nákladník a s ním a s několika dalšími vozidly chtěli 28. května 1945 konečně odjet do Eigenu. Rothmeier ale

Služební odznak Gestapa z hradní studny

V září 2010 provedli pracovníci Národního památkového ústavu (NPÚ) České Budějovice archeologický výzkum hradní studny na nádvoří státního hradu Nové Hrady (okres České Budějovice) spojený s jejím geodetickým zaměřením a vyčištěním. V hloubce 28,8 m byl nalezen služební odznak příslušníka Gestapa s osobním číslem 7132 (již v roce 1988 bylo ze studny vyzdvíženo několik zbraní a množství vojenské výstroje pocházející z roku 1945).^a Bohužel není dochován žádný seznam, který by umožnil identifikovat původního majitele odznaku. Podle směru útěku příslušníků budějovického Gestapa se nezdá být pravděpodobné, že by mohl být nález spojován s touto služebnou. Přes Nové Hrady ale v květnu 1945 vedla ústupová trasa jízdního výcvikového a záložního pluku ze cvičiště Waffen-SS u Benešova a Neveklova, jehož příslušníci cestou mezi 5. a 9. květnem 1945 na Trhovošvinensku zavraždili více než dvacet lidí včetně starosty Nových Hradů Friedricha Schmotze, ředitele místní školy Franze Schatzla a velitele městských hasičů Franze Pretschnera za vyvěšení bílých praporů ve městě.^b Naskytá se otázka, zda se k této jednotce nepřipojili i někteří příslušníci benešovské služebny Gestapa.

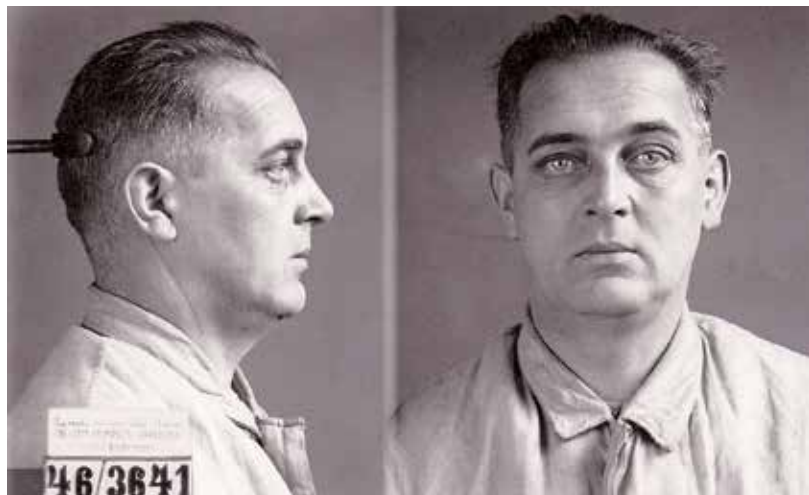
Foto: NPÚ České Budějovice

- a HAVLICE, Jiří: Studna hradu Nové Hrady. In: *Památky jižních Čech* 5. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, České Budějovice 2014, s. 119–127.
- b CIGLBAUER, Jan: Kdo vraždil v Trhových Svinech 6. května 1945? In: *Trhovošvinenské listy*, 2010, roč. 20, č. 5, s. 5–8.

opravdu neuměl zacházet s automobilem, který měl pohon na svítivplyn, a když s ním vyjžděl ze stodoly, kde byl ukryt, motor se v několika okamžicích vzňal a shořel. Nato Woll-

ner s Lifkou vzali motocykl a odjeli na něm do Horní Plané, kde se jim nějakým způsobem podařilo sehnat jiný nákladní automobil s pohonem na dřevoplyn. Tak se nakonec menší kolona ze Zlaté konečně vydala do Eigen-Schläglu, kde všichni i s rodinami nocovali asi pět dní v jakési stodole. Jakuba Koklara, který prchal s pěti dětmi, a Jakuba Wollnera 26. června 1945 v Eigenu zatkla americká vojenská policie.⁵⁵

Richter, Wittner a kriminální asistent Alois Krannl se 8. května 1945 vydali zatím bez rodin do Saska, kde měl Richter švagra a Krannl strýce. Po dvacetidenním pěším pochodu se jim skutečně podařilo dojít až do Auerbachu k Richterovu švagrovi. Týden tam všichni tři odpočívali a pak se Wittner s Krannlem rozhodli vrátit do Bavorska a vyhledat své rodiny. Richter zůstal na místě ještě několik dní a pak odjel se švagrem do Glauchau, a ten mu tam pomohl najít

Jakub Koklar po dopadení

Foto: SOA Třeboň

53 Tamtéž, sp. zn. vsLS 77/47 Johann Wesselak, Zápis o výpovědi Jana Wesseláka, 26. 8. 1946, l. 12–15.

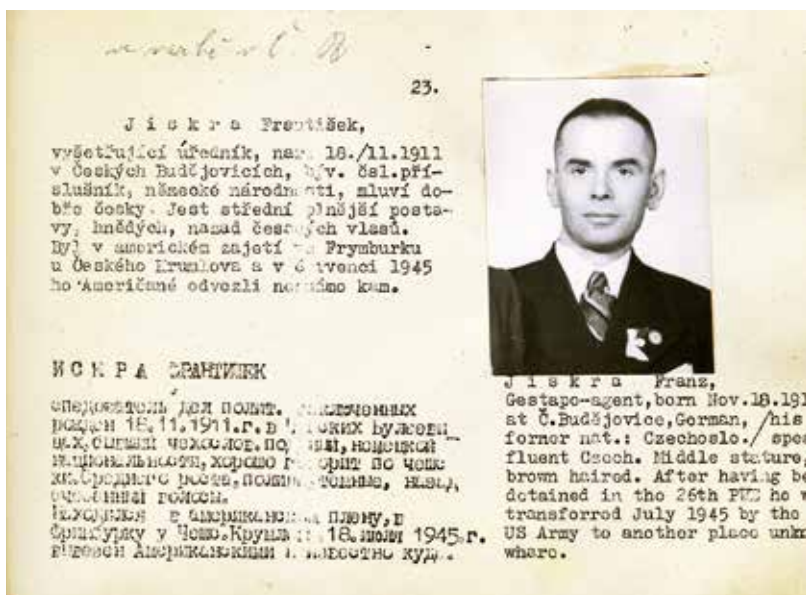
54 Tamtéž, sp. zn. LS 78/47 Willi Steinmann, Zápis o výpovědi Williho Steinmanna, 28. 6. 1946, l. 54–58.

55 Tamtéž, sp. zn. LS 72/47 Jakub Koklar, Protokol o výpovědi Jakuba Koklara, 16. 2. 1946, l. 202–214.

zaměstnání. Richter vystupoval pod falešným jménem Richard Ohlmes. Teprve 20. srpna 1945 se rozhodl odjet na kole do Bavorska a pokusit se kontaktovat rodinu. Věděl, že Krannl, který prchal pod falešným jménem Walter Sackmayer (dívčí jméno jeho tchyně), nakonec do Bavorska nedorazil a zůstal zatím v Pasově, kde si chtěl najít na čas nějakou práci. Na pasovském ubytovacím úřadě Richter zjistil, že Krannl bydlí v hotelu U města Vídně. Vyhledal ho a ubytoval se u něj. Po několika dnech odjel do Vídně za příbuznými zjistit, zda něco nevědí o jeho rodině. Ti však nic nevěděli, a tak se Richter vrátil do Pasova. Tam jeho i Krannla 22. října 1945 ve 14 hodin zatkla přímo na ulici, když se vraceli z oběda, americká vojenská policie. Jak se Američané dověděli o jejich skutečné identitě, není jasné.⁵⁶

Dne 5. května 1945 neodjeli s Mohrbeckem na Šumavu všichni jeho zaměstnanci. Úplný seznam příslušníků Gestapa, kteří tehdy prchali v jedné koloně, neznáme. Řidič Wesselak později vypověděl: *Pokud si pamatuji, jeli následující členové gestapa: Mohrbeck, Weid, Wittner, Steinmann, Krannl, Richter, Neubauer, Lifka, Bauer, Dobner, Janda, Rothmeier, Wollner, Koklar, Tondl, Kopriva a jiní.*⁵⁷

Kriminální asistent Franz Jiskra⁵⁸ se 5. května 1945 zdržoval ve svém bytě v Rožnově. Když mu bylo asi v 15 hodin telefonicky sděleno, aby se ihned dostavil do Hardtmuthovy vily kvůli evakuaci služebny na Šumavu, odmítl to a vzkázal, že zůstává v Rožnově. Kolem 21. hodiny za ním údajně přišli šéf NSV (Národ-

Poválečný zatykač na Franze Jiskru

Foto: SOA Třeboň

ní socialistická lidová péče) Wiery a zaměstnanec krajského vedení NSDAP Linemayer a vyprávěli, že jsou na útěku z Budějovic, protože prý Češi lynčují německé obyvatele města. Nato Jiskra naložil do svého osobního automobilu tchána s tchyní a švagrovou a odvezl je za svou rodinou do Záhvozdí. Dne 6. května 1945 se pak s tchánem vrátili do Rožnova a odvezli do Záhvozdí zavazadla. Poté se Jiskra z nějakého důvodu vrátil do Rožnova znovu, a teprve když 8. května 1945 zjistil, že ho hledá česká policie a očekává se příchod Rudé armády, odjel do Českého Krumlova. Tam panoval nebyvalý chaos, město bylo přeplněno ustupujícím německým vojskem, německými civilními

uprchlíky a navíc se i zde očekával příchod Rudé armády, i když už byli ve městě Američané. Jiskra tak nemohl pokračovat automobilem a pěšky došel do Hořic, kde se zdržoval až do 1. června 1945. Tehdy se vrátil do Krumlova, kde ho zatkla americká vojenská policie.⁵⁹

Poválečné osudy

V porevolučních dnech spáchali sebevraždu kriminální zaměstnanec Josef David⁶⁰ a pravděpodobně i kriminální asistent Willi Hempf⁶¹, který už ale na konci války působil u pražského Gestapa. Dozorce Gestapa František Bartoň⁶² byl 10. května 1945 zatčen ve svém domě v Kamenném Újezdě

56 Tamtéž, sp. zn. LS 117/47 Otto Richter, Zápis o výpovědi Otto Richtera, 2. 1. 1947, l. 399-406.

57 Tamtéž, sp. zn. vsLS 77/47 Johann Wesselak, Zápis o výpovědi Jana Wesseláka, 26. 8. 1946, l. 12-15.

58 Narozen 18. 11. 1911 v Rožnově u Českých Budějovic. Před válkou se živil jako sazeč v tiskárně, zaměstnancem budějovického Gestapa se stal 1. 1. 1941. Dne 15. 4. 1947 byl v Českých Budějovicích odsouzen k trestu smrti a popraven.

59 PETRÁŠ, Jiří: *Česko-německá problematika v Českých Budějovicích po skončení druhé světové války*. Jihočeské muzeum, České Budějovice 2007, s. 25; SOA Třeboň, f. MLS České Budějovice, sp. zn. LS 82/47 František Jiskra, Odůvodnění rozsudku mimořádného lidového soudu, 15. 4. 1947, l. 145-148.

60 Narozen 3. 4. 1899.

61 Narozen 24. 9. 1914.

62 Narozen 22. 7. 1894.

a internován v místním hostinci, kde následně spáchal sebevraždu skokem do studny.⁶³ Stejným způsobem ukončili svůj život i dva dopadení gestapáci, které se podařilo dopravit k vyšetřování zpět do Českých Budějovic. Kriminální asistent Robert Steinhauser⁶⁴ byl dopaden za poměrně dramatických okolností v červnu 1945 v bavorském Freyungu údajně českými policisty převlečenými do amerických uniforem.⁶⁵ V noci z 2. na 3. června 1946 se ve své cele oběsil společně s fašistou Janem Pavlíkem. Steinhausera sice dozorcí objevili ještě živého, ale po několika dnech v nemocnici zemřel.⁶⁶ Bývalému kriminálnímu asistentovi Hansi Wittnerovi se podařilo 1. září 1946 zmocnit pistole jednoho z českých dozorců při ranním úklidu ve skladu oblečení. Následně se zastřelil ve své cele.⁶⁷ Obě sebevraždy, o kterých se rozepisoval místní tisk, byly pro správu věznic velkou ostudou.

I když se většinou zaměstnanců Gestapa, včetně všech velitelů, kteří se v Českých Budějovicích vystřídali, podařilo po válce zmizet, mnozí byli dopadeni a dodáni k potrestání zpět do Budějovic. Některé z nich spojovala ochota, s jakou usvědčovali své bývalé kolegy (nebo alespoň na ně svalovali svá vlastní provinění), konfidenty a udavače. Vlastní vinu zlehčovali a vymlouvali se na to, že pouze plnili rozkazy. Dokonce se pokoušeli i o jakési moralizování v úvahách o budoucnosti. Většina procesů s příslušníky Gestapa pro-

Willi Steinmann po dopadení

Foto: SOA Třeboň

běhla u Mimořádného lidového soudu České Budějovice až na samém konci první retribuice, v dubnu 1947.⁶⁸ Do té doby figurovali jako svědci (i když nedůvěryhodní) proti zajištěným kolaborantům.

Během dubna 1947 byli odsouzeni k trestu smrti Franz Jiskra, Jakub Koklar, Alois Krannl, Otto Richter a Willi Steinmann.⁶⁹ Všichni byli popraveni do dvou hodin od vynesení rozsudku na vězeňském dvoře.⁷⁰

Dozorce Konrad Kosnopfl byl odsouzen k 25 letům, dozorce a topič Hans Hampl a vedoucí kartotéky Leopold Schaffelhofer ke 20 letům, řidič Jakub Wollner k 18 letům, fotograf Otto Farka a dozorce Hans Ziemer k 15 letům, dozorce Štěpán Eiler

k 10 letům a řidič Johann Wesselak k 9 letům odnětí svobody. Vyšetřování byli i někteří bývalí zaměstnanci budějovické služebny Gestapa, kteří později přešli k jiným služebnám a podle místa svého působení byli po dopadení také souzeni. V Táboře byl k doživotnímu trestu (původně dostal trest smrti) odsouzen dozorce Josef Schaffelhofer, v Plzni dozorce Karl Rödl k 20 letům a kriminální tajemník Jakub Diemer k 15 letům, v Klatovech pak kriminální asistent a tlumočnick Hans Bambula k 10 letům a řidič Franz Bacher k 5 letům odnětí svobody. Všichni odsouzení, včetně těch na doživotí, byli nejpozději v roce 1955 propuštěni a repatriováni do Německa.⁷¹

63 PECHA, Miloslav - VONDRA, Václav: *Česko-budějovicko v době nacistické okupace a osvobození 1939–1945*, s. 210–214.

64 Naroděn 13. 8. 1917.

65 KUNC, Antonín: *Tajemství šumavského podzemí*. AOS, Nové Hutě 2015, s. 67.

66 Společná sebevražda ve vězeňské cele. *Jihočech*, 7. 6. 1946, s. 2.

67 Gestapák Wittner se zastřelil. *Jihočeská pravda*, 5. 9. 1946, s. 1.

68 Do ukončení retribuice v květnu 1947 stálo před MLS České Budějovice 1480 obžalovaných osob, z nichž bylo 476 osvobozeno. Padlo 70 rozsudků smrti, 67 jich bylo skutečně vykonáno. Bylo uděleno 37 doživotních trestů a naopak 18 osob sice bylo shledáno vinnými, ale od jejich potrestání bylo upuštěno.

69 V některých pracích se uvádí i odsouzení dozorce Gestapa Rudolfa Hoffhansla k trestu smrti, ale jde jen o shodu jmen s kolaborantem a konfidentem téhož jména, který byl skutečně odsouzen k trestu smrti.

70 CIGLBAUER, Jan: *Hrdelní případy mimořádného lidového soudu České Budějovice*. Academia, Praha 2018.

71 NIKRMAJER, Leoš: *Gestapo v Českých Budějovicích*, s. 130–159.